

**VYUŽITIE DIAGNOSTICKÝCH METÓD PRI KONTROLE
VYHRANENÝCH TECHNICKÝCH ZARIADENÍ ELEKTRICKÝCH**

**APPLICATION OF DIAGNOSTIC METHODS AT THE CONTROL OF
RESERVED TECHNICAL EQUIPMENT OF ELECTRICAL**

Róbert RIEDLMAJER

Autor: Ing. Róbert Riedlmajer, PhD.

Pracovisko: Katedra fyziky, Materiálovotechnologická fakulta STU

Adresa: Paulínska 16, 917 24 Trnava

Tel.: 00421 33 5511243, E-mail: riedl@mtf.stuba.sk

Abstract

Príspevok popisuje diagnostické testovacie metódy vybraných vyhradených technických zariadení elektrických skupiny A. Sú identifikované fyzikálne javy v makroskopických elektrických procesoch prebiehajúcich v izolácii vysokonapäťového vinutia statora a analyzované výsledky testov. Detailne sú zhodnotené výsledky meraní získané rôznymi testovacími technikami.

The report is dealing with problem of diagnostic testing of reserved technical equipment group A. The physical phenomena underlying the macroscopic electrical behaviour of high-voltage stator winding insulation is identify. Comparative tests to evaluate the measurements obtained from chosen insulation testing techniques is conduct.

Key words

metódy diagnostické, zariadenia elektrické technické, odpor izolačný, index polarizačný

diagnostic methods, technical equipment, insulation resistance, polarisation index

Úvod

Podľa Vyhlášky 718/2002 Zb. z. sa za vyhradené technické zariadenia elektrické považujú zariadenia s vysokou mierou ohrozenia (skupina A) a s vyššou mierou ohrozenia (skupina B). Do skupiny A patria napríklad technické zariadenia na výrobu elektrickej energie s menovitým výkonom 3 MW a viac. Spoľahlivosť týchto zariadení závisí od údržby a sledovania možných príčin vzniku porúch. Z hľadiska sledovania starnutia izolačných systémov týchto vysokonapäťových zariadení, najväčší význam nadobúdajú metódy založené na ich pravidelnej nedeštruktívnej diagnostike, ktorá spočíva v analýze veličín, získaných z niekoľ-

kých diagnostických metód. Výsledkom takejto diagnostiky je podrobná informácia o procese starnutia izolačného systému daného vysokonapäťového zariadenia.

Veľký význam nadobúda sledovanie zmien hodnôt veličín akými sú izolačný odpor, kapacita a stratový činiteľ, čiastkové výboje a nabíjacie prúdy. Kapacita vinutia bez porovnania s ďalšími veličinami sa pre hodnotenie obvykle nepoužíva. Jej zmeny však môžu indikovať poškodenie izolácie a v prípade lokálnych porúch aj napomôcť k ich odhaleniu. Stratový činiteľ poskytuje obraz o celkovom stave izolácie a z jeho veľkosti sa dá indikovať, či je izolačná sústava zostarnutá alebo navlhnutá. V obmedzenej miere reaguje taktiež na vznik čiastkových výbojov.

Životnosť izolácie je definovaná ako časový úsek, v priebehu ktorého môže byť izolačný systém spoľahlivo a ekonomicky používaný [1]. V súčasnosti sa využívajú tieto diagnostické metódy pre točivé elektrické stroje: prepäťové skúšky, jednosmerné merania, striedavé mostíkové merania, pulzné a vysokofrekvenčné merania, mechanické a akustické merania, tepelné a chemické merania a vizuálna kontrola.

Použité meracie metódy

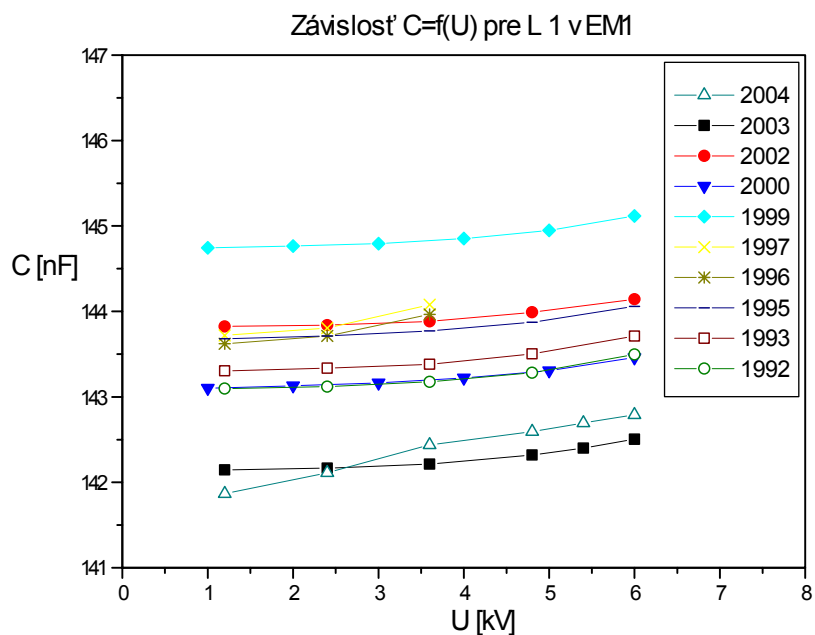
Izolačný odpor citlivo reaguje na najslabšie miesto izolačného systému. Pokles izolačného odporu je často spojený s vplyvom vlhkosti, vodivých nečistôt resp. so znečistením vonkajšieho povrchu vinutia [2]. Reaguje tiež na hrubé poruchy, k akým patrí napr. vodivý prieraz izolačného systému. U moderných strojov sa dajú očakávať vysoké hodnoty izolačného odporu berúc do úvahy malé objemy izolácie a tým obmedzené množstvo paralelných ciest.

Časová závislosť nabíjacieho prúdu sa v jednoduchšej forme využíva pre stanovenie polarizačných indexov, ktoré sa vypočítajú ako pomer izolačných odporov, meraných v rôznych časoch: polarizačný index jednodeminútový a desaťminútový [3]. Pri navlhnutí izolácie môže byť hodnota nameraného izolačného odporu malá. Ak sa vyskytne v izolácii lokálny kaz, je hodnota presakujúceho prúdu v tomto mieste veľmi vysoká. V tomto prípade môže dôjsť k prierazu, aj napriek vysokej hodnote nameraného izolačného odporu, preto budeme zisťovať aj časovú závislosť izolačného odporu.

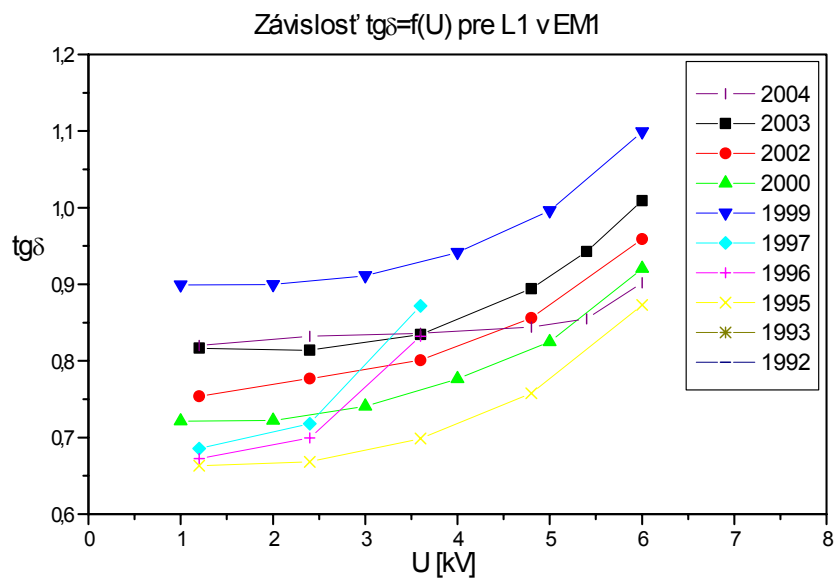
Meranie kapacity a stratového činiteľa sa bežne aplikuje pri kontrole kvality izolácie [4]. Kapacita vinutia sa sama o sebe pre hodnotenie obvykle nepoužíva. Jej zmeny však môžu indikovať poškodenie izolácie a v prípade lokálnych porúch aj napomôcť k ich odhaleniu. Stratový činiteľ poskytuje obraz o celkovom stave izolácie a z jeho veľkosti, ktorá je ovplyvnená pevnou a kvapalnou časťou dielektrika sa dá indikovať, či je izolačná sústava zostarnutá alebo navlhnutá.

Diagnostické merania na elektromotore

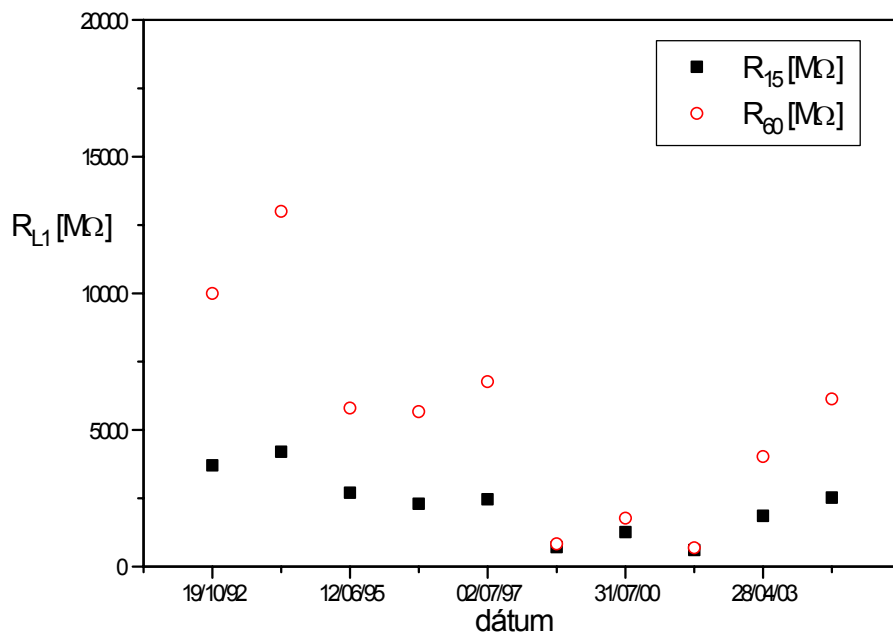
Diagnostické merania sme robili na elektromotore EM1 s výkonom 4,8 MW, prúdom 590 A a otáčkami 371 min^{-1} . Vykonali sme merania kapacity (obr. 1) a stratového činiteľa (obr. 2) v závislosti od napätia, izolačného odporu (obr. 3) a polarizačného indexu (obr. 4).

Obr. 1. Porovnanie závislostí $C=f(U)$ vo fáze L1 v EM1 v rozsahu napätí 1,2 až 6 kV počas sledovaného obdobia

Obr. 2. Porovnanie závislostí $\text{tg} \delta=f(U)$ vo fáze L1 v EM1 v rozsahu napätí 1,2 až 6 kV počas sledovaného obdobia

Obr. 3. Hodnoty R_{L1} vo fáze L1 v EM1 počas sledovaného obdobia

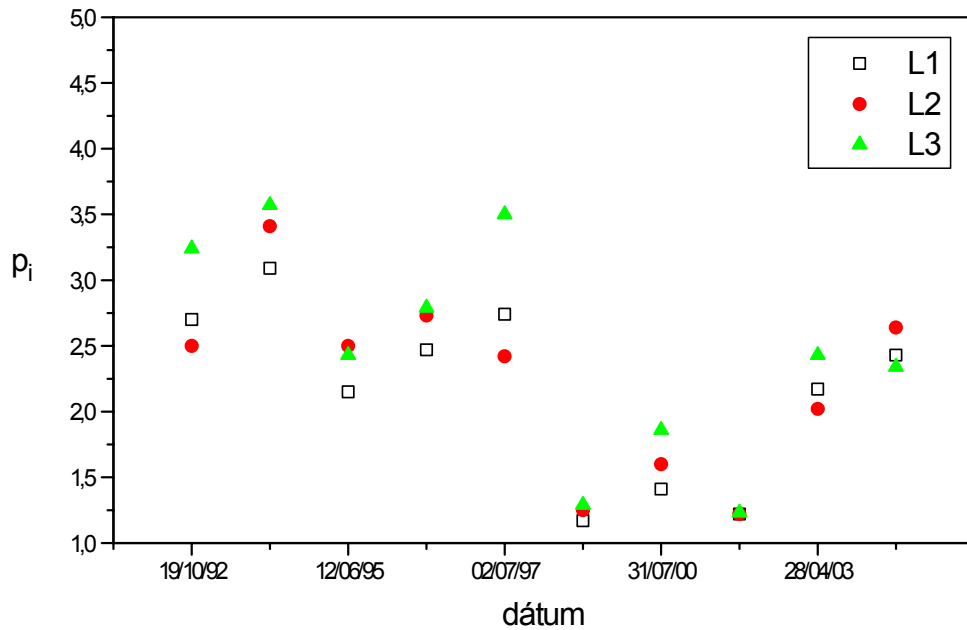
Diskusia

Výsledky meraní kapacity pre elektromotor EM1 ukázali, že vo fázach L1, L2, a L3 sa kapacita v závislosti od roku merania (od r. 1993 do r. 2003) len mierne mení, pričom smerodajné odchýlky od strednej hodnoty namerané pri napätí 1,2 kV sú pre fázu: L1 ($143,342 \pm 0,586$) nF, L2 ($144,646 \pm 0,565$) nF a L3 ($144,705 \pm 0,593$) nF. Všetky fázy vykazujú len malý rozptyl hodnôt a teda kapacita vinutia je stabilná počas dlhodobého sledovaného obdobia.

Hodnoty $\text{tg } \delta$ pre elektromotor EM1 vo všetkých troch fázach sa v závislosti od roku merania značne menia, pričom smerodajné odchýlky od strednej hodnoty namerané pri napätí 1,2 kV sú pre fázu: L1 $0,718 \pm 0,066$, L2 $0,777 \pm 0,076$ a L3 $0,734 \pm 0,077$. Hodnoty stratového činiteľa $\text{tg } \delta$ sa v každej fáze (porovnávajúc fázy L1, L2 a L3) len minimálne menia a stratový činiteľ vinutia je stabilný počas dlhodobého sledovaného obdobia.

Meranie izolačného odporu elektromotora EM1 pri jednosmernom napätí 5 kV ukázalo spoľahlivé hodnoty izolácie. Výsledky jednominútového polarizačného indexu (obr. 4) naznačujú dobrú kvalitu izolácie, pretože v ostatnom období (od r. 2003) sú všetky hodnoty v intervale od 2 do 4. V období rokov 1999 až 2002 bola kvalita izolácie zhoršená.

Výsledky merania závislosti izolačného odporu od času pre elektromotora EM1 ukázali mierne meniaci sa priebeh pre R_{15} a oscilujúci priebeh pre R_{60} v časovom období od roku 1992. Stredné hodnoty časovej závislosti izolačného odporu v sledovanom období pre EM1 sú zhrnuté v tabuľke 1.

Obr. 4. Hodnoty polarizačného indexu vo fázach L1, L2 a L3 v EM1 počas sledovaného obdobia

STREDNÉ HODNOTY ČASOVEJ ZÁVISLOSTI IZOLAČNÉHO ODPORU V OBDOBÍ OD r. 1992 PO r. 2004 PRE EM1. Tabuľka 1

	L1	L2	L3
R₁₅ [MΩ]	2201± 1241,65	2170,67 ± 1316,32	2330,11 ± 1198,02
R₆₀ [MΩ]	5396,44 ± 4168,0	5505,22 ± 4459,0	6654,55 ± 4866,12

Záver

Detailne sme vyhodnotili diagnostické testy vybraného vyhradeného technického zariadenia elektrického skupiny A – elektromotora s výkonom 5,8 MW. Diagnostické metódy na zisťovanie stavu jednotlivých funkčných častí elektrického stroja a špeciálne pre vysoko-výkonový asynchrónny stroj sme zamerali na určenie kvality izolačného systému a vinutí, ale môžu byť využité aj na zistenie stavu magnetického obvodu a mechanického stavu ďalších strojov. Experimentálne merania a vyhodnotenie údajov merania závislosti izolačného odporu vinutia od času, závislosti kapacity a stratového činiteľa od napätia a polarizačného indexu potvrdilo dobrú kvalitu izolácie elektromotora, pretože sa nezistili žiadne procesy, vedúce k zníženiu jeho spoľahlivosti.

Zoznam bibliografických odkazov:

- [1] STONE, G. C. The Use of Partial Discharge Measurements to Assess the Condition of Rotating Machine Insulation. In *IEEE Electrical Insulation Magazine*, 1996, Vol. 12, No. 4.
- [2] WARD, B. E., STONE, G. C., KURTZ, M. A Quality Control Test for High Voltage Stator Insulation. In *IEEE Electrical Insulation Magazine*, 1987, Vol. 3, No. 5.

- [3] YAO, Z. T., SAHA, T. K. Analysis and Modelling of Dielectric Responses of Power Transformer Insulation. In *IEEE PES Summer Meeting, 2002*, Vol. 1, pp. 417-421.
- [4] SAHA, T. K. Review of Modern Diagnostic Techniques for Assessing Insulation Condition in Aged Transformers. In *IEEE Transactions on Dielectrics and Electrical Insulation*, 2003, Vol. 10, No. 5.